III. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

1.0 Σύντομη ιστορική περιγραφή της εκπαίδευσης στην Ελλάδα
1.1 Βασικά χαρακτηριστικά του σύγχρονου εκπαιδευτικού συστήματος
1.2 Εξελίξεις κατά το τελευταίο ήμισυ του 20ου αιώνα
2.0 Εκπαιδευτικό επίπεδο του πληθυσμού και συμμετοχή στο εργατικό δυναμικό
3.0 Συμμετοχή στην εκπαίδευση
3.1 Αύξηση των εγγραφών
3.2 Ποσοστά συμμετοχής

ΙΙ 1. ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΤΥΠΙΚΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

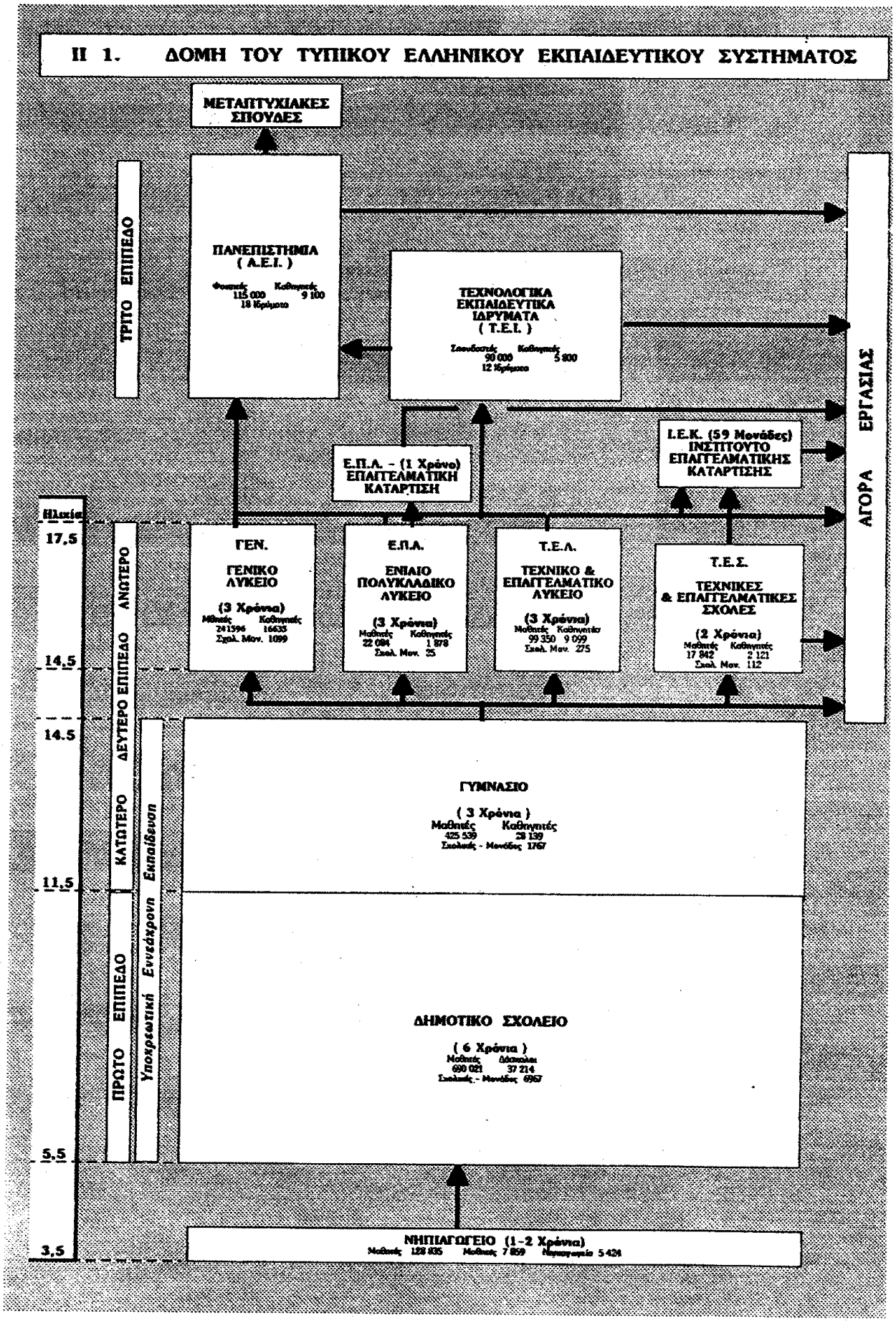

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΠΕΕ, ΕΓΓΡΑΦΕΣ 1993 - 1994

III. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

1.0 Σύντομη ιστορική περιγραφή της εκπαίδευσης στην Ελλάδα

1.1 Βασικά χαρακτηριστικά του σύγχρονου εκπαιδευτικού συστήματος

Η εκπαίδευση συνταγματικά κατοχυρωμένη ευθύνη της Πολιτείας και παρέχεται δωρεάν σε όλα τα επίπεδα του συστήματος, από το νηπιαγωγείο ως το Πανεπιστήμιο. Υπάρχει ένας σχετικά μικρός αριθμός σχολείων στον ιδιωτικό τομέα, αλλά μόνο τα κρατικά πανεπιστήμια και ιδρύματα παρέχουν τριτοβάθμια εκπαίδευση και πτυχία. Το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα είναι πολύ συγκεντρωτικό τόσο όσον αφορά την οργάνωση και διοίκηση, όσο και ως προς το περιεχόμενο των σπουδών. Έχουμε, π.χ. ένα εθνικό αναλυτικό πρόγραμμα, ενιαία ωρολόγια προγράμματα και εγκεκριμένα βιβλία, που είναι υποχρεωτικά και για τα ιδιωτικά σχολεία.

Προτού αναφερθούμε στην τρέχουσα κατάσταση της εκπαίδευσης με περισσότερες λεπτομέρειες, παρουσιάζουμε συνοπτικά τις σημαντικότερες μεταρρυθμίσεις και δομικές αλλαγές που έχουν σημειωθεί στην ελληνική εκπαίδευση κατά την μεταπολεμική περίοδο.

1.2 Εξελίξεις κατά το τελευταίο ήμισυ του 20ου αιώνα.

Κατά τη δεκαετία του 1950 το εκπαιδευτικό σύστημα αποτελείτο από το δημοτικό σχολείο εξαετούς φοίτησης, που ήταν υποχρεωτικό, από την δευτεροβάθμια εκπαίδευση, το **Γυμνάσιο**, που ήταν προσανατολισμένο κυρίως προς τις ανθρωπιστικές σπουδές, και από την τριτοβάθμια εκπαίδευση στην, οποία υπάγονταν τα πανεπιστήμια και πολύ λίγες τριτοβάθμιες σχολές γενικής εκπαίδευσης, όπως οι Ακαδημίες Κατάρτισης Διδακτικού Προσωπικού (Παιδαγωγικές Ακαδημίες) και οι Ακαδημίες Φυσικής Αγωγής.

Προς το τέλος αυτής της δεκαετίας, καθώς δόθηκε έμφαση στον εκσυγχρονισμό και τη σχεδιασμένη οικονομική ανάπτυξη, συντάχθηκε μια περιεκτική έκθεση για την κατάσταση της παιδείας και νομοθετήθηκαν αρκετές μεταρρυθμίσεις που είχαν σκοπό την επέκταση του τομέα της τεχνικής- επαγγελματικής εκπαίδευσης[(1)]. Η δευτεροβάθμια εκπαίδευση χωρίστηκε σε δύο στάδια, διάρκειας τριών χρόνων το καθένα. Οι πρώτες τρείς τάξεις αποτελούσαν το κατώτερο στάδιο, που έδινε έμφαση στη γενική και ανθρωπιστική παιδεία. Το ανώτερο στάδιο διαφοροποιείτο και χωριζόταν σε διαφορετικούς τύπους, από τους οποίους οι δύο κύριοι ήταν το Πρακτικό (επιστημονικό) και το Κλασικό (φιλολογικό/λογοτεχνικό): και οι δύο ήταν ακαδημαϊκές κατευθύνσεις με βασικό σκοπό την προετοιμασία εισαγωγής στο Πανεπιστήμιο. Παράλληλα, δημιουργήθηκε από το Υπουργείο Παιδείας ένα σύστημα τεχνικών-επαγγελματικών σχολείων, που κάλυπτε τόσο την ανώτερη όσο και την κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Η καθοριστική αλλά και βραχύβια εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1964 ανέπτυξε περαιτέρω τις παραπάνω προσπάθειες, και επεξέτεινε τη μεταρρύθμιση σε βασικές και ενιαίες αλλαγές του συστήματος που θα προήγαγαν την ισότητα και την οικονομική ανάπτυξη στην εκπαίδευση. Η δωρεάν εκπαίδευση επεκτάθηκε στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, καταργήθηκαν οι εξετάσεις για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και έγιναν βασικές αλλαγές στο σύστημα εξετάσεων για είσοδο στο πανεπιστήμιο με ένα σύστημα ενιαίων γενικών εξετάσεων, που αντικατέστησε τις ξεχωριστές εξετάσεις σε κάθε σχολείο. Οι προηγούμενοι πολλαπλοί τύποι σχολείων της γενικής εκπαίδευσης

μετατράπηκαν σε δύο ξεχωριστά σχολέια: το μή επιλεκτικό Γυμνάσιο (κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση), που υπάρχει ακόμη και σήμερα, και το **Λύκειο** (ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση), που ενσωμάτωνε πλέον τις πρακτικές και κλασικές κατευθύνσεις.

Μια από τις σημαντικότερες αλλαγές της περιόδου αυτής, εφόσον έθιγε ένα από τα οξύτερα και πλέον διαφιλονικούμενα θέματα του αιώνα, ήταν ότι η δημοτική, ή καθομιλούμενη, ελληνική γλώσσα αντικατέστησε την **καθαρεύουσα** ως μέσο διδασκαλίας. Μια άλλη πλευρά αυτής της μεταρρύθμισης αφορούσε την κλασική ελληνική λογοτεχνία, η οποία θα διδασκόταν στη νέα ελληνική γλώσσα από μετάφραση στην κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ενώ η συστηματική μελέτη των αρχαίων ελληνικών θα άρχιζε στο Λύκειο.

Με την έλευση της στρατιωτικής χούντας το 1967 σχεδόν όλα αυτά τα μέτρα αναιρέθηκαν, με πρώτη την κατάργηση των μέτρων για τη γλώσσα. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου ρυθμίστηκε, επίσης, νομοθετικά η ίδρυση νέων ιδρυμάτων ανωτέρας τεχνικής-επαγγελματικής εκπαίδευσης, τα οποία, αφενός, θα κάλυπταν τις ανάγκες για τεχνικούς ανωτέρου επιπέδου και, αφετέρου, θα λειτουργούσαν ως κυματοθραύστης στη συνεχώς αυξανόμενη ζήτηση για είσοδο σε πανεπιστήμια. Μέχρι το 1974 είχαν ιδρυθεί πέντε από αυτά τα Κέντρα (ΚΑΤΕΕ).

Το 1974, έτος που σηματοδοτείται από την επαναφορά του δημοκρατικού πολιτεύματος, θεσπίστηκε εκπαιδευτική νομοθεσία, που ουσιαστικά επανέφερε τις περισσότερες μεταρρυθμίσεις της περιόδου του 1964. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, η δευτεροβάθμια γενική και η δευτεροβάθμια επαγγελματική εκπαίδευση αναδιοργανώθηκαν έτσι ώστε να υπάρχει μεγαλύτερη ισοτιμία μεταξύ τους. Ορισμένα μέτρα ήταν ότι:

-Η υποχρεωτική εκπαίδευση παρατάθηκε από 6 σε 9 χρόνια

-<u>Η κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση</u> δηλ. το γυμνάσιο καθιερώθηκε ως το κοινό σχολείο γενικής εκπαίδευσης (τάξεις 7η ως 9η), που σημαίνει ότι

α. καταργήθηκαν οι επαγγελματικές σχολές κατώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, και

β. καταργήθηκαν επίσης οι εισαγωγικές εξετάσεις από το δημοτικό στο γυμνάσιο.

-Η μετάυποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (τάξεις 10η ως 12η) αναδιοργανώθηκε σε δύο ισότιμα λύκεια ή κατευθύνσεις το <u>Γενικό Λύκειο</u> και το <u>Τεχνικό-Επαγγελματικό Λύκειο.</u> Οι απόφοιτοι του Γενικού Λυκείου μπορούν να εισαχθούν μετά από εξετάσεις σε όλα τα ιδρύματα ανώτερης και ανώτατης εκπαίδευσης, ενώ οι απόφοιτοι του Τεχνικού-Επαγγελματικού Λυκείου δεν μπορούν να συναγωνισθούν για την εισαγωγή τους στο Πανεπιστήμιο.

΄Οσον αφορά το γλωσσικό ζήτημα, η δημοτική καθιερώθηκε σε όλα τα επίπεδα, και η διδασκαλία των κλασικών συγγραφέων στη νέα ελληνική γλώσσα από μετάφραση αποτέλεσε μέρος του αναλυτικού προγράμματος στα σχολεία της κατώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Από το 1981, όταν για πρώτη φορά στην Ελλάδα ανήλθε στην εξουσία σοσιαλιστική κυβέρνηση, οι μεταρρυθμίσεις εστιάζονταν περισσότερο στις εσωτερικές αλλαγές στο εκπαιδευτικό σύστημα με στόχο τον εκδημοκρατισμό του και λιγότερο στις αλλαγές στη δομή του συστήματος. Οι κυριότερες αλλαγές του συστήματος που υλοποιήθηκαν κατά τη δεκαετία του 80 ήταν οι εξής:

- Αυτόματη προαγωγή καθόλη τη διάρκεια της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

- Κατάργηση των εισαγωγικών εξετάσεων από την κατώτερη προς την ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.
- Αναβολή της επιλογής κατεύθυνσης έως το τελευταίο έτος του γενικού λυκείου (12η τάξη), όπου οι μαθητές έχουν να επιλέξουν μεταξύ τεσσάρων δεσμών αντί των δύο που ίσχυαν μέχρι τότε
- Στο πλαίσιο της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ιδρύθηκε το 1984 ένα νέος τύπος ενιαίου λυκείου, το πειραματικό **Ενιαίο Πολυκλαδικό Λύκειο (ΕΠΛ)**, στόχος του οποίου ήταν να γεφυρώσει το κενό μεταξύ της γενικής και τεχνικής εκπαίδευσης. Το Ε.Π.Λ. συνεχίζει, ακόμη και τώρα και παρά την κοινωνική ζήτηση και πίεση, να εγγράφει ένα σχετικό μικρό ποσοστό του μαθητικού πληθυσμού.
- Θεσπίστηκαν διάφορα μέτρα για να αυξηθεί η συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων στο σχολείο, όπως ήταν τα μαθητικά συμβούλια και η αύξηση των ευθυνών των διδασκαλικών συμβουλίων. Παρατηρούμε, όμως, ότι παρόλο που ο νόμος 1566/85 πρόβλεπε αποκέντρωση στη λήψη αποφάσεων, λίγα από αυτά τα μέτρα τέθηκαν σε εφαρμογή με σχετικά διατάγματα.

Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου δόθηκε προτεραιότητα στη μεταρρύθμιση της ανώτερης εκπαίδευσης. Τα ΚΑΤΕΕ, τα οποία είχαν σοβαρότατα προβλήματα λόγω της ταχείας τους ανάπτυξης, διαμορφώθηκαν στην τωρινή τους μορφή ως Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΤΕΙ). Τα Πανεπιστήμια έγιναν, για πρώτη φορά, αντικείμενο μεταρρύθμισης με το Νόμο Πλαίσιο του 1982 (1268/82). Ο νόμος αυτός στόχευε στην επέκταση της βάσης της λήψης αποφάσεων στα πανεπιστήμια και εισήγαγε νέα μέτρα, όπως η ίδρυση μεταπτυχιακών σπουδών. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, ιδρύθηκαν παιδαγωγικά τμήματα (για νηπιαγωγούς και δασκάλους) στα πανεπιστήμια, και οι Παιδαγωγικές Ακαδημίες έπαψαν σταδιακά να λειτουργούν.

Κατά το πρώτο ήμισυ της δεκαετίας του 1990 καθιερώθηκε ένα νέο σύστημα μετα-δευτεροβάθμιας επαγγελματικής κατάρτισης, το οποίο δίνει έμφαση στην ευκαμψία και συνεργασία των κοινωνικών εταίρων. Το σύστημα αυτό ενσωματώνει όσα από τα ιδιωτικά Κέντρα Ελευθέρων Σπουδών, τα οποία προηγουμένως λειτουργούσαν ανεξέλεγκτα και όχι βάσει προδιαγραφών, πληρούν τις προϋποθέσεις για απόκτηση άδειας λειτουργίας. Τόσο τα δημόσια όσο και τα ιδιωτικά **Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΙΕΚ)**, παρέχουν σχετικά μικρής διάρκειας κατάρτιση, και στόχος τους είναι να προσφέρουν επαγγελματική εξειδίκευση και βιώσιμα εφόδια στις χιλιάδες αποφοίτων των λυκείων, που δεν μπόρεσαν να εισαχθούν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Παρόλες τις ταλαντεύσεις για το αν θα δοθεί έμφαση στην ισότητα ή την παραγωγικότητα, ένα από τα κυριότερα διλήμματα των υπευθύνων λήψης αποφάσεων σε όλη την περιόδο αυτής της ιστορικής ανασκόπησης ήταν πώς να ανταποκριθούν στα υψηλά επίπεδα ζήτησης για τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Στη δεκαετία του 1990 έχει έρθει στην επιφάνεια, όμως, και ένας έντονος προβληματισμός που αφορά στην ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης σε όλα τα επίπεδα και αποτελεί θέμα ευρείας συζήτησης και κριτικής. Στη δεκαετία που διανύουμε παρατηρούνται λιγότερες και πιο περιορισμένες περιπτώσεις μεταρρυθμίιεων και αντιμεταρρυθμίσεων, καθώς εναλλάσσονται οι διάφορες κυβερνήσεις(Κασσωτάκης και Λαμπράκης-Παγανός 1994:102) και μεγαλύτερη σύγκλιση απόψεων στον καθορισμό των τρεχόντων προβλημάτων της εκπαίδευσης (έστω και αν οι προτεραιότητες και ο τρόπος επίλυσής τους συνήθως ποικίλλουν). Αυτός ο προβληματισμός έχει πολλές πτυχές: η ελλιπής τεχνικοοικονομική υποδομή των σχολείων μέσα στο γενικότερο πλαίσιο οικονομικής στενότητας του δημοσίου, το υπερφορτωμένο και συχνά ξεπερασμένο αναλυτικό πρόγραμμα, που δίνει έμφαση στην απομνημόνευση και όχι στην κριτική σκέψη, ο αυξανόμενος αριθμός των αδιόριστων εκπαιδευτικών, που μπορεί να περιμένουν και άνω της δεκαετίας για μια θέση, το γενικό λύκειο, το οποίο δεν

λειτουργεί πλέον ως ανεξάρτητο και αυτάρκες σχολείο αλλά έχει μετατραπεί σε προπαρασκευαστικό θάλαμο για το Πανεπιστήμιο, η αλματώδης αύξηση των ιδιωτικών φροντιστηρίων και ιδιωτικών μαθημάτων που προετοιμάζουν τους υποψήφιους για τις εξετάσεις στα ανώτατα ιδρύματα, ο συνεχώς αυξανόμενος αριθμός φοιτητών των Α.Ε.Ι. που καθυστερούν να πάρουν το πτυχίο τους, για να μην αναφερθούμε και στα υψηλά επίπεδα ανεργίας που αντιμετωπίζουν όταν τελικά αποφοιτήσουν. Όλα αυτά τα προβλήματα συνθέτουν ένα εξαιρετικά δύσκολο και απαιτητικό πλέγμα θεμάτων για τους υπευθύνους χάραξης της εκπαιδευτικής πολιτικής.

Στα κεφάλαια που ακολουθούν θα προσπαθήσουμε να τοποθετήσουμε σε ένα γενικότερο υπόβαθρο τα παραπάνω θέματα εξετάζοντας, αρχικά, τα γενικά εκπαιδευτικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού και διαγράφοντας στη συνέχεια μερικές από τις ποσοτικές διαστάσεις της ανάπτυξης της εκπαίδευσης κατά τις τελευταίες δεκαετίες. Τέλος, στο κεφάλαιο VII θα διερευνήσουμε κάποιες απόψεις του σύγχρονου εκπαιδευτικού συστήματος που αφορούν την κατανομή και την ισότητα των εκπαιδευτικών ευκαιριών.

2.0 Εκπαιδευτικό επίπεδο του πληθυσμού και συμμετοχή στο εργατικό δυναμικό.

Αυτή τη στιγμή, πάνω από το **ένα δέκατο** του πληθυσμού ηλικίας 25 έως 64 ετών έχει πτυχίο ανώτερης ή ανώτατης σχολής, περίπου το **ένα τέταρτο** είναι απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και περίπου **το μισό** έχει αποφοιτήσει τουλάχιστον από τα σχολεία της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (βλ. Πίνακα ΙΙΙ.1). Αυτοί που δεν έχουν καμιά μόρφωση, δεν έχουν δηλαδή τελειώσει ούτε το δημοτικό, αποτελούν το υπόλοιπο **δέκα τοις εκατό** του πληθυσμού.

Περισσότεροι άνδρες παρά γυναίκες είναι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (69 γυναίκες σε κάθε 100 άνδρες), και η αναλογία είναι μάλλον ίδια και για τα άλλα επίπεδα εκπαίδευσης. Σημαντική εξαίρεση αποτελεί η κατηγορία "λιγότερη εκπαίδευση από Α/βάθμια", όπου οι γυναίκες είναι κατά πολύ περισσότερες από τους άνδρες (174 γυναίκες για κάθε 100 άνδρες): πράγματι, οι γυναίκες αποτελούν το 63% αυτής της ομάδας που δεν έχει πιστοποιητικό εκπαίδευσης (3).

Πίνακας ΙΙΙ.1. Εκπαίδευση του πληθυσμού ηλικίας 25 έως 64 ετών, 1991, κατά φύλλο και αριθμό, γυναίκες ανά 100 άνδρες, σε κάθε εκπαιδευτικό επίπεδο

Επίπεδο Εκπαίδευσης	Σύνολο Πληθυσμού		Άνδρες	Γυναίκες	Γυναίκες ανά 100 άνδρες
	Αριθμός	% σε χιλ.	Ποσοστά		
Τριτοβάθμια	663	12.5	15.0	10.0	69
Ανώτερη Β/θμια	1,290	24.2	25.4	23.1	93
Κατώτερη Β/θμια	367	6.9	7.7	6.1	81
Πρωτοβάθμια	2,311	43.4	42.3	44.5	108
Μικρότερο από Α/βάθμια [1]	692	13.0	9.6	16.3	174

ΠΗΓΗ: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος (ΕΣΥΕ) απογραφή 1991, ανέκδοτα στοιχεία:Πληθυσμός 10+ κατά επίπεδο εκπαίδευσης., φύλο, ηλικία και περιοχή.
1.Περιλαμβάνει τις εξής κατηγορίες: Παρακολούθησαν το δημοτικό. Δεν πήγαν σχολείο αλλά είναι εγγράμματοι και Δεν πήγαν σχολείο και είναι αγράμματοι.

Συνολικά, όμως, το επίπεδο εκπαίδευσης του πληθυσμού γενικά είναι σημαντικά υψηλότερο σε σύγκριση με αυτό της περιόδου που κάλυπτε η προηγούμενη έκθεση για

τη χώρα μας. Η αναλογία των αποφοίτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης έχει τετραπλασιαστεί από το 1971, οι απόφοιτοι της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης έχουν διπλασιαστεί, ενώ ο αριθμός αυτών που έχουν λιγότερη εκπαίδευση και από αυτήν του δημοτικού έχει σημαντικά μειωθεί: από 37% το 1971 σε 13% το 1991 (4).

Τα ποσοστά των αναλφαβήτων έχουν σημαντικά μειωθεί. Ενώ το 1971 το 14% του πληθυσμού ηλικίας γύρω στα 10 αποτελείτο από αναλφάβητους, το 1991 το ποσοστό είναι 7%, ενώ μόνο 1% του πληθυσμού κάτω των 45 θεωρούν τον εαυτό τους αναλφάβητο το 1991. Σημειώνεται ότι αυτό μεταφράζεται σε περίπου 60.000 άτομα.

Το 1991, το εργατικό δυναμικό αποτελεί το 56% του πληθυσμού ηλικίας 14 έως 64 ετών (Πίνακας ΙΙΙ.2.). Το ποσοστό για τους άνδρες είναι 78% και για τις γυναίκες 35%. Η συμμετοχή στο εργατικό δυναμικό των γυναικών ηλικίας 25 έως 29 ετών φθάνει το 55% (5). Σημειώνεται ότι το διδακτικό προσωπικό πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης αποτελεί το 5.4% όλων των εργαζόμενων γυναικών (6).

Η επίσημη ανεργία το 1991 ανέρχεται στο 8%, αλλά είναι υψηλότερη μεταξύ των γυναικών (12%) και εξαιρετικά μεταξύ των νέων ηλικίας 15 ως 19 ετών (33%) και ηλικίας 20 έως 24 ετών (23%). (7)

Πίνακας ΙΙΙ.2. Ποσοστά συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό και ανεργία ανδρών και γυναικών ηλικίας 14 ως 64 ετών, 1991

Πληθυσμός	Οικονομικά Ενεργός		Άνεργοι	
	Αριθμός σε χιλιάδες	Ποσοστό	Αριθμός σε χιλιάδες	Ποσοστό
Άνδρες	2,581	77,8 [1]	163	6.3 [2]
Γυναίκες	1,217	35,2 [1]	147	12.1 [2]
Σύνολο	3,798	56.1	310	8.2

ΠΗΓΗ: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας (ΕΣΥΕ) απογραφή 1991, ανέκδοτα στοιχεία:Οικονομικά ενεργός και ανενεργός πληθυσμός κατά φύλο,ηλικία και αστικοποίηση.
1.Αναλογία οικονομικά ενεργών ανδρών και γυναικών στο σύνολο του πληθυσμού, ανδρών και γυναικών ηλικίας 14 έως 64 ετών.
2.Αναλογία ανέργων ανδρών ή γυναικών ως προς τους οικονομικά ενεργούς άνδρες ή γυναίκες ηλικίας 14+ έως 64 ετών.

3.0 Συμμετοχή στην Εκπαίδευση

3.1 Αύξηση των εγγραφών

Η προαναφερόμενη βελτίωση του εκπαιδευτικού επιπέδου του πληθυσμού ασφαλώς έχει σχέση με τη σημαντική ανάπτυξη της εκπαίδευσης κατά τις τελευταίες δεκαετίες. Στον ακόλουθο πίνακα παρακολουθούμε την αύξηση αυτή κατά την περίοδο 1970 έως 1994. Ο αριθμός των εγγεγραμμένων μαθητών περιλαμβάνει το δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα. Το 1992, το ποσοστό εγγεγραμμένων μαθητών σε ιδιωτικά σχολεία ήταν γύρω στο 5% για τα περισσότερα επίπεδα εκπαίδευσης (4% προσχολική, 7% πρωτοβάθμια, 4% δευτεροβάθμια γενικά), αλλά φτάνει το 16% για την ανώτερη τεχνική-επαγγελματική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (8).
Από τον Πίνακα ΙΙΙ.3 βλέπουμε ότι στις δεκαετίες του 1980 και 1990 οι εγγραφές στην προσχολική και πρωτοβάθμια εκπαίδευση μειώθηκαν. Αυτή η αρνητική τάση

επιταχύνθηκε από το 1989 έως το 1994, αντανακλώντας το συνεχώς μειούμενο ποσοστό γεννήσεων.

Από την άλλη πλευρά η δευτεροβάθμια εκπαίδευση διευρύνθηκε σημαντικά από το 1970 ως το 1994 -αν και η τάση αυτή φαίνεται να επιβραδύνεται ιδιαίτερα στη δεκαετία του 1990. Στα πλαίσιο της δημόσιας δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης οι εγγραφές παραμένουν σταθερές στην κατώτερη βαθμίδα, ενώ στην ανώτερη ανεβαίνουν σε υψηλότερα επίπεδα. Ειδικότερα, η γενική δευτεροβάθμια εκπαίδευση, μετά την αρχική της ανάπτυξη μεταξύ των ετών 1975-1985, παρουσιάζεται σταθεροποιημένη, ενώ η τεχνική επαγγελματική εκπαίδευση συνεχίζει να διευρύνεται (βλ.Πίνακα Α, Παράρτημα).

Ο αριθμός εγγεγραμμένων φοιτητών στην ανώτατη εκπαίδευση αυξάνεται με τα υψηλότερα ποσοστά, ειδικά κατά τη δεκαετία του 1980. Η τάση αυτή όμως δεν αντανακλά απλώς την αύξηση των εισακτέων στην ανώτατη εκπαίδευση. Από το 1984 και εξής παρατηρείται μια έκρηξη στον αριθμό των εγγεγραμμένων σπουδαστών, που οφείλεται σε όσους από αυτούς δεν σημειώνουν "κανονική πρόοδο", δηλαδή τελειώνουν τα εξάμηνα με καθυστέρηση. Π.χ., το ακαδημαϊκό έτος 1991-92, από το σύνολο των εγγεγραμμένων φοιτητών μόνο το 56% είχε σημειώσει κανονική πρόοδο (10). Συνεπώς η εικόνα της εκρηκτικής διεύρυνσης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στη δεκαετία του 1980 είναι κάπως παραπλανητική, από τη στιγμή που μεγάλος αριθμός φοιτητών καθυστερεί να αποφοιτήσει. Υπάρχουν διάφορες θεσμικές συνισταμένες, αλλά, ως ένα σημαντικό βαθμό, παρατηρούμε κάτι που ορίζεται ως "το φαινόμενο της αποθήκευσης" (Warehousing effect) (Walters 1986), καθώς οι νέοι παραμένουν στο σχολείο ή στο Πανεπιστήμιο, όταν τα επίπεδα ανεργίας τους είναι υψηλά.

Πίνακας ΙΙΙ.3: Εγγραφές σπουδαστών από το 1970 ως το 1994 κατά επίπεδο και ποσοστό αλλαγής κατά επίπεδο εκπαίδευσης

Επίπεδο	Εγγραφές σπουδαστών			
	1970-1971	1980-1981	1989-1990	1993-1994
Προσχολική [1]	87,087	145,924	141,576	134,332
Πρωτοβάθμια	919,984	900,641	846,498	744,542
Δευτεροβάθμια	555,709	740,058	845,723	881,280
Τριτοβάθμια [2]	85,776	121,116	267,587	- [3]
Όλων των επιπέδων	1,648,556	1,907,739	2,101,384	-
	Ποσοστό αλλαγής			
		'80 /'70	'89 /'80	'93/'89
Προσχολική		67	- 3	- 5
Πρωτοβάθμια		- 2	- 6	- 12
Δευτεροβάθμια		33	14	4
Τριτοβάθμια		41	121	-
Ολων των επιπέδων		16	10	-

ΠΗΓΕΣ:Τα στοιχεία για το 1970 έως το 1989 είναι των Σκούρα, Βασιλού και Γεωργακάκου. 1993.Η Εκπαίδευση στην Ελλάδα:Ποσοτικά Στοιχεία (1960-1990), Αθήνα, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Για το 1993-94 από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος, Η Ελλάδα σε Αριθμούς, Αθήνα. Τα στοιχεία για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση και για τα έτη 1989 έως 1993 είναι του Υπουργείου Παιδείας, 1994, "2nd Community Support Framework". Αθήνα σ. 68 και 81.

1. Περιλαμβάνει μόνο προσχολικά κέντρα εποπτευόμενα από το Υπουργείο Παιδείας και όχι άλλων φορέων όπως του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Πρόνοιας. Έτσι η πτώση στις εγγραφές της προσχολικής εκπαίδευσης δεν είναι ακριβώς αυτή που αναφέρεται στον πίνακα.
2. Αναφέρεται στο συνολικό αριθμό των σπουδαστών που είναι εγγεγραμμένοι στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και όχι μόνο στους σπουδαστές που σημειώνουν κανονική πρόοδο.

3.2 Ποσοστά συμμετοχής

Κατά το σχολικό έτος 1989-90 το 57,8% των παιδιών ηλικίας 4 έως 5 ετών πηγαίνουν σε (εποπτευόμενα από το ΥΠ.Ε.Π.Θ.) νηπιαγωγεία. Το ποσοστό των παιδιών ηλικίας 6 έως 11 ετών που πηγαίνουν στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση ανέρχεται σε 97%, ενώ στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση πηγαίνει το 93% των παιδιών ηλικίας 12 ως 17 ετών. (Πίν. ΙΙΙ 4.).

Τα ποσοστά συμμετοχής στην προσχολική και πρωτοβάθμια εκαπίδευση είναι ίσα για τα αγόρια και τα κορίτσια. Στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, όμως, το ποσοστό συμμετοχής είναι 95% για τα αγόρια και 91% για τα κορίτσια. Τα ποσοστά συμμετοχής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση μπορεί, στην πραγματικότητα, να είναι κάπως χαμηλότερα, εφόσον αυτοί που επαναλαμβάνουν την τάξη και είναι πάνω από 17 ετών συμπεριλαμβάνονται στα στοιχεία εγγραφής(11).

Πίνακας ΙΙΙ.4: Ποσοστά συμμετοχής στην εκπαίδευση κατά επίπεδο και φύλλο (1989-1990)

Επίπεδο Εκπαίδευσης	Σύνολο μαθητών	Κατά ομάδα ηλικίας	Αναλογία εγγεγραμμένων μαθητών προς την πληθυσμιακή ομάδα συνομηλίκων		
			Σύνολο	Κορίτσια	Αγόρια
Προσχολική	141,756	245,199	57.8	58.0	57.5
Πρωτοβάθμια	846,498	872,428	97.0	97.0	97.1
Δευτεροβάθμια	845,723	911,465	92.7	90.7	94.6

ΠΗΓΕΣ: Από τα Ποσοτικά Στοιχεία Εκπαίδευσης, σ.6 και από την Απογραφή του 1991, ανέκδοτα στοιχεία:Πληθυσμός κατά ηλικία και φύλο.
Σημείωση:Τα ποσοστά αυτών που επαναλαμβάνουν την τάξη στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση είναι εξαιρετικά χαμηλά και δεν επηρεάζουν τους αριθμούς.
1.Ομάδες ηλικίας 4-5 ετών, 6-11 ετών και 12-17 ετών.

Στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και για το έτος 1992, η αναλογία των νεοεισαχθέντων (42.187) στην ομάδα ηλικίας 18 ετών είναι 28.1% ενώ οι εγγεγραμμένοι σπουδαστές στην τριτοβάθμια εκπαίδευση έφτασαν το 47.4% από όσους ανήκουν στην ομάδα ηλικίας 18 ως 21 ετών (12).

Συμπερασματικά φαίνεται ότι, σε γενικές γραμμές, η Ελλάδα σημειώνει υψηλό βαθμό συμμετοχής σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης και ότι αυτός είναι περίπου ίσος για τα αγόρια και τα κορίτσια. Πρέπει να σημειωθεί, όμως, ότι αυτή η εικόνα της εκπαιδευτικής πραγματικότητας δεν είναι απολύτως ακριβής εξαιτίας της φύσεως των δεδομένων, τα οποία, κατά πρώτο λόγο, δεν καθορίζουν τον αριθμό αυτών που επαναλαμβάνουν την τάξη στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και, επιπλέον, ανάγονται σε εθνικό επίπεδο, χωρίς να προσδιορίζουν με σαφήνεια τις διαφορές στα ποσοστά συμμετοχής σε τοπικό επίπεδο. Με τη διερεύνηση αυτών των διαφορών θα ασχοληθούμε στο Κεφάλαιο VII, εξετάζοντας την ίση κατανομή εκπαιδευτικών ευκαιριών στην Ελλάδα.

Παράρτημα Πίνακας ΙΙΙ.Α.

Εγγραφές μαθητών και διδακτικό προσωπικό - σε χιλιάδες - της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης από το 1970 ως το 1994 κατά επίπεδο εκπαίδευσης, είδος και ποσοστό αλλαγής. Δημόσια σχολεία μόνο.

Τύπος	1970-1971		1975-1976		1980-1981		1985-1986	
	Μαθ.	Καθηγ.	Μαθ.	Καθηγ.	Μαθ.	Καθηγ.	Μαθ.	Καθηγ.
*Γενική εκπ/ση	396.9	11.4	486.7	17.2	612.8	30.9	677.4	37.0
-Γυμνάσια					413.8	19.2	413.3	21.6
-Γεν. Λύκεια					199.0	11.6	264.1[1]	15.5
***Τεχν.Επαγγ/κη**	39.7	1.0	71.8	2.5	81.9	3.9	98.3	7.8

Τύπος	1990-1991		1993-1994		% αλλαγή 85/75		% αλλαγή 93/85	
	Μαθ.	Καθηγ.	Μαθ.	Καθηγ.	Μαθ.	Καθηγ.	Μαθ.	Καθηγ.
*Γενικά	686.2	467.	689.2	46.7	39.2	115.5	1.7	26.0
-Γυμνάσια	424.7	27.0	425.5	28.1			2.9	30.6
-Γε.Λύκεια	261.5	19.7	263.7[1]	18.5			-0.1	19.7
***Τεχν./Επαγγ/κη**	98.1[1]	9.9	136.0	9.9	36.8	212.6	38.3	27.0

ΠΗΓΗ: ΥΠΕΠΘ, 2ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, Πίνακες 5 ως 7.

1.Τα στοιχεία για τα Γενικά Λύκεια περιλαμβάνουν και εγγραφές στα Πολυκλαδικά Λύκεια.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1.Πορίσματα της Επιτροπής Παιδείας, 1958 και Νόμοι 3971/1959 και 3973/1959. Βάσει των διατάξεων αυτών των νόμων ιδρύθηκαν σε μεταδευτεροβάθμιο επίπεδο και δύο σχολές υπομηχανικών.

2.Η σχεδιαζόμενη μεταρρύθμιση ήταν ευρύτατη και περιλάμβανε και την τεχνική-επαγγελματική και ανώτατη εκπαίδευση. Η κυβέρνηση όμως με Πρόεδρο το Γεώργιο Παπανδρέου ήταν βραχύβια και μόνο το νομοσχέδιο για την αναδιοργάνωση της γενικής εκπαίδευσης πρόλαβε να ψηφιστεί (Κάρμας, Δραγώνα, Κωστάκη 1968,23)

3. Επιπλέον, γυναίκες άνω των 50 ετών αποτελούν το 56% της ομάδας ατόμων με μόρφωση "λιγότερη της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης" (σύμφωνα με την ΕΣΥΕ, Απογραφή 1991, ανέκδοτα στοιχεία).

4.Βλ. Έκθεση του ΟΟΣΑ του 1980, Πίνακα 2.10, σ. 53. Τα στοιχεία αυτά αναφέρονται στον πληθυσμό ηλικίας άνω των 10 ετών. Οπωσδήποτε, όμως, η τάση παραμένει η ίδια και με αυτόν τον ευρύτερο καθορισμό. Σύμφωνα με την απογραφή του 1991, οι απόφοιτοι της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αποτελούν το 9% του συνολικού πληθυσμού ηλικίας άνω των 10 ετών και αυτοί που δεν έχουν ολοκληρώσει τη φοίτησή τους στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση το 17% του συνολικού πληθυσμού.

5.Στοιχεία από την ΕΣΥΕ, Απογραφή 1991, ανέκδοτα στοιχεία:Οικονομικά ενεργός πληθυσμός κατά φύλο, ηλικία και περιοχή.

6.58.073 καθηγήτριες στη μη τριτοβάθμια εκπαίδευση, 1989-1990. Στοιχεία από το Ποσοτικά Στοιχεία Εκπαίδευσης ,σ.39, και Πίνακας 2.

7.Βλ. σημείωση 3.

8.Στοιχεία από Rangoussis, 1994, "Developpement de l' education: Rapport National de la Grece, UNESCO 44e Conference Internationale de l' Education, Geneve, 1994.

9.Στοιχεία ΥΠΕΠΘ, ο.π.,Πίνακας 9, σελ. 68

10. ΥΠΕΠΘ, ο.π., σελ. 50

11. 42.187 νεοεισαχθέντες το 1992 και 149.000 ηλικίας 18 ετών. Στοιχεία από Ποσοτικά Στοιχεία Εκπαίδευσης, σελ. 26 και Ανέκδοτα Στοιχεία της Απογραφής 1991.